

ทุนทางสังคมในการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง Social Capital in Resource Management and Resource Use at Kuan Krenq Peat Lands

นฤมล ขุนวิช่วย^{*1} และมานะ ขุนวิช่วย²

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Narumon Khunweechuay^{*1} and Mana Khunweechuay²

¹Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University,

²Faculty Of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง ทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดทุนทางสังคมในการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็งผลศึกษาพบว่า “พรุควนเคร็ง” เป็นแหล่งป่าของชุมชนที่คนสองลุ่มน้ำ ทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำปากพนังใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตในการใช้ไม้และของป่า ตลอดจนเป็นแหล่งพันธุ์ปลาที่สมบูรณ์มานาน มีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำมากที่สุด รองลงมา คือ การนำกระจูด พืช สัตว์บก ไม้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ตามลำดับ สำหรับการจัดการทรัพยากรป่าพรุควนเคร็งพบว่าการไว้วางใจให้คนในชุมชนจัดการป่าพรุด้วยตัวเองอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การที่คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และจัดการป่าพรุ ส่วนประเด็นการไว้วางใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจัดการป่าพรุควนเคร็งพบว่ามีระดับน้อยที่สุด สำหรับทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชนมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกลุ่มเครือข่าย ด้านความไว้วางใจ และด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็งโดยรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดและคงอยู่ของทุนทางสังคมในชุมชนพรุควนเคร็ง ได้แก่ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ปัจจัยด้านคนเครื่อง/ผู้นำชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวกับองค์กรชุมชน และปัจจัยเครือข่ายภายนอก

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, ป่าพรุควนเคร็ง, การจัดการทรัพยากร

Abstract

This study aims to investigate the process of management and utilization about peat lands resources, social capital on Kuan Krenq community and factors affecting the social capital in the management and utilization of peat lands forest. The result of the study shows that “Kuan Khreng Peat Lands” the people of two basins are Both of Songkhla lake basins and Pak Panang basins use of peat lands resources together past, uses in many ways, wild material, wood and fishing. The utilization of peat lands resources, harvesting of fishing, weaving handicraft, wild material, wild animals, wood, and land use for agriculture. For peat land resources management found that the trust of people in community for forest management in the most, followed by people in the community to participate in

conservation and forest management. The issue of trust in the authorities handling the Kuan Kreng found that a low level. Social capital in Kuan Khreng community has high level. When each was considered separately it was found that the cooperation of community is the highest level, followed by the network group, the trust and helpfulness. The relationship between social capital and resource management and utilization of Kuan Kreng peat land forest overall relations at a high level and in the same direction. Factors that influence the occurrence and existence of social capital in the community to include factors geographic and peat land resources, factors of the community leaders, factors relating to community organizations and the external network.

Keyword: Social Capital, Kuan Khreng Peat Lands, Resources Management

บทนำ

“พรุ” เป็นแหล่งป่าของชุมชนที่คนลุ่มน้ำปากพนังใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต ในการใช้ไม้และของป่า ตลอดจนเป็นแหล่งพันธุ์ปลาที่สมบูรณ์มานาน ป่าพรุควนเคร็งในอดีตเคยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำผืนใหญ่ที่มีระบบนิเวศน้ำผิวดินเชื่อมติดกัน และเชื่อมต่อกับบึงทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง มีความอุดมสมบูรณ์และเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมาตั้งแต่ก่อนยุคสุโขทัย ครั้นเมื่อปี พ.ศ. 2505 ได้เกิดวาทภัยครั้งสำคัญ โดยพายุไต้ฝุ่นที่ชื่อ แฮเรียต พัดผ่านภาคใต้ ทำให้พันธุ์ไม้ดั้งเดิมในพรุโคนล้มเสียหายจำนวนมาก เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในยุคที่การพัฒนาประเทศเน้นในเรื่องการก่อสร้างถนน ประชาชนได้เข้าไปจับจองถือครองที่ดินในป่าและจากนโยบายส่งมอบป่าสงวนแห่งชาติให้แก่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร จึงส่งผลให้ป่าพรุถูกแบ่งออกเป็นแปลงน้อยใหญ่ (Conservation Area Management Office 5 Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, 2005 : 1)

สำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยเลือกศึกษาพื้นที่ป่าพรุควนเคร็ง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าพรุที่โดนบุกรุกและเสื่อมโทรมเป็นบางบริเวณ ทั้งนี้เนื่องมาจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎร ตลอดจนการขยายตัวของการเกษตรเชิงพาณิชย์ในป่าพรุ โดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ป่าพรุส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาไฟป่าเกือบทุกปี ส่งผลให้ป่าพรุควนเคร็งเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว จากความซับซ้อนและหลากหลายของทรัพยากรป่าพรุ กลุ่มคน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่พรุควนเคร็ง ก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งรูปแบบจัดตั้งและเกิดการรวมกลุ่มกันเอง ก่อให้เกิดกระแสการเรียกร้องสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าพรุโดยชุมชน ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้ได้สร้างคุณค่าทางสังคมหรือทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งทุนทางสังคมเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างกันของเครือข่ายต่าง ๆ โดยให้เห็นถึงคุณค่าที่ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมหรือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งทุนทางสังคมจะประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน การรวมกลุ่ม เป็นต้น ทุนทางสังคมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงฐานความคิด บรรทัดฐานทางสังคมและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน หากชุมชนใดสามารถสร้างหรือพัฒนาต่อยอดให้เกิดทุนทางสังคมอย่างเข้มแข็งแล้ว ย่อมก่อให้เกิดพลังนำไปสู่การจัดรูปแบบองค์กรทางสังคมให้ดำเนินไปด้วยดีและแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็งผ่านทางกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งศึกษาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมต่อการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุ และนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาปรับ

ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน เพื่อการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคื่องที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคื่อง
2. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคื่อง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดทุนทางสังคมในการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่
1. กลุ่มแกนนำที่เป็นทางการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มแกนนำที่ไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำทางศาสนา
 2. กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มประมง กลุ่มทำไม้ กลุ่มหาของป่า กลุ่มทำเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำกระจูด กลุ่มเลี้ยงผึ้ง ฯลฯ
 3. กลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุ
 4. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในป่าพรุควนเคื่องทั้งตำบล 11 หมู่บ้าน
 5. เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าพรุควนเคื่อง ได้แก่ องค์การปกครองส่วนตำบลเคื่อง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และสถานีควบคุมไฟป่าพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย กลุ่มแกนนำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แกนนำกลุ่มอาชีพ และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ทั้ง 11 หมู่บ้านในตำบลเคื่อง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงรวมทั้งหมด 60 ครั้วเรือน

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. การสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคื่อง ประกอบด้วย ด้านความไว้วางใจ ด้านกลุ่มและเครือข่าย ด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน และด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน จำนวน 34 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบ Likert
 - ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าพรุควนเคื่องจำนวน 17 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
 - ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติม
- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยเลือกสัมภาษณ์จากผู้อาวุโส ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา รวมทั้งการเข้าไปคลุกคลีและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
- การประชุมกลุ่มย่อย โดยเชิญตัวแทนชาวบ้านกลุ่มต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกระบวนการสัมมนาวิเคราะห์กลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent)

2. การวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็ง และระดับการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าพรุควนเคร็ง โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การหาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าพรุควนเคร็ง ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษา นำมาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น แล้วสังเคราะห์เรียบเรียงเพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุดในลักษณะของการสร้างองค์ความรู้จากฐานราก (Grounded Theory)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. บริบทของชุมชนพรุควนเคร็ง

ป่าพรุควนเคร็งตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างลุ่มน้ำปากพนังกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นพรุขนาดใหญ่ อันดับสองของภาคใต้ รองจากพรุโต๊ะแดงในจังหวัดนราธิวาส ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับป่าพรุควนเคร็งในพื้นที่ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชนับว่าเป็นใจกลางพรุ ปัจจุบันป่าพรุควนเคร็งมีลักษณะของพื้นที่เป็นทั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ชาวบ้านถือครอง บางส่วนปรากฏลักษณะความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐกรณีพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับพื้นที่ของรัฐ สำหรับชุมชนพรุควนเคร็ง หมายถึง ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตป่าพรุควนเคร็ง ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพสัมพันธกับการใช้ประโยชน์จากป่าพรุ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ทั้งในพื้นที่ควนและพื้นที่พรุซึ่งมีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะที่ตั้งของชุมชนจึงมีภูมิประเทศแบบพื้นที่ราบ พื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขังและพื้นที่เขาควน สำหรับพื้นที่ราบชาวบ้านจะนิยมทำนาและเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อย บั้วบก และแตงโม บางพื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาน้อยอยู่เหมาะแก่การใช้เพื่อการปศุสัตว์ ในช่วงฤดูฝนน้ำจากป่าพรุจะล้นเอ่อและท่วมพื้นที่ราบเหล่านี้ทุกปี นอกจากนี้พื้นที่ดอนและควนจะมีกระจายอยู่เป็นจุด บริเวณควนป้อม ควนยาว ควนเคร็ง และควนชิง

ชาวบ้านชุมชนพรุควนเคร็งนับถือศาสนาพุทธ 100 % มีศาสนสถานในพื้นที่ ได้แก่ วัดและสำนักสงฆ์ จำนวน 7 แห่ง ชาวบ้านเหล่านี้แม้ว่าจะนับถือศาสนาพุทธแต่ก็จะมีเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษควบคู่กันไป เช่น ยังคงมีความเชื่อเรื่องทวด ครูหมอตายาย ครูหมอโนรา ส่วนประเพณีที่สัมพันธ์กับศาสนา เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ และประเพณีในวันเทศกาลต่างๆ ส่วนความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนพรุควนเคร็ง นอกจากความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว ยังพบความเชื่อที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่พรุควนเคร็ง

2. ลักษณะการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในพื้นที่บริเวณป่าพรุควนเคร็ง มีทั้งพันธุ์ไม้นานาชนิดและยังมีสัตว์ป่าและสัตว์น้ำชุกชุม พื้นที่บริเวณนี้นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์ทั้งดิน น้ำ และป่า มีคลองชะอวดไหลผ่านเป็นลำคลองสายหลัก โดยชาวบ้านทั้งสองลุ่มน้ำและในละแวกใกล้เคียงได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ในการใช้ประโยชน์และยังชีพมาตั้งแต่อดีตในยุคป่าเขียวจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม้ สัตว์น้ำ สัตว์ป่า กระจูด และ การใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบของการเกษตร ทั้งการทำนา สวนยางพารา พืชผัก และปาล์มน้ำมัน

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้
 ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าพรุควนเคร็งในภาพรวม

การจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าพรุ	\bar{x}	SD	ระดับ
การจัดการป่าพรุควนเคร็ง	3.87	1.127	มาก
การใช้ประโยชน์ป่าพรุควนเคร็ง	2.84	1.051	ปานกลาง
รวม	3.36	1.089	ปานกลาง

การจัดการทรัพยากรป่าพรุควนเคร็งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในรายละเอียดของการจัดการพบว่า การไว้วางใจให้คนในชุมชนจัดการป่าพรุด้วยตัวเองอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การที่คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และจัดการป่าพรุ ส่วนประเด็นการไว้วางใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจัดการป่าพรุควนเคร็งพบว่ามีระดับน้อยที่สุด เนื่องจากชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าพรุ เพราะเป็นทรัพยากรที่อยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นนโยบายและแผนในการจัดการป่าพรุจึงควรให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะตามมา เพราะบางนโยบายอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่พรุควนเคร็ง

ส่วนการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุควนเคร็งของชาวบ้านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าพรุของชุมชน เนื่องจากมีหน่วยงานของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยอยู่ในพื้นที่ และคนในชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าพรุ สำหรับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่างๆ ในเขตป่าพรุ พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำมากที่สุด รองลงมา คือ การนำกระจุต พืช สัตว์บกและไม้ ตามลำดับ ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าพรุ โดยเฉพาะเพื่อที่อยู่อาศัยและการเกษตรอยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็งเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยกฎหมายจึงห้ามมิให้ผู้เข้าไปครอบครองและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว

3. ทูทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็ง

ทูทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพรุควนเคร็งแบ่งออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน คือ ความไว้วางใจ กลุ่มและเครือข่าย การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ทูทางสังคม	\bar{x}	SD	ระดับ
ด้านความไว้วางใจ			
- การไว้วางใจต่อคนในชุมชน	4.27	0.756	มากที่สุด
- ความไว้วางใจที่คนในชุมชนมีต่อกัน	4.00	0.781	มาก
- การไว้วางใจต่อนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน	3.60	0.960	มาก
- การไว้วางใจต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน	3.95	0.852	มาก
- การไว้วางใจต่อผู้นำธรรมชาติในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	4.18	1.017	มาก
- การไว้วางใจต่อครูอาจารย์ที่สั่งสอนบุตรหลานในชุมชน	4.63	0.610	มากที่สุด
- การไว้วางใจต่อพระสงฆ์ในชุมชนว่าสามารถเป็นที่พึ่งทางใจ	3.90	0.969	มาก
- การไว้วางใจต่อคนแปลกหน้า	1.98	0.983	น้อย
- การไว้วางใจในด้านความปลอดภัยภายในชุมชน	4.37	0.920	มากที่สุด
รวม	3.88	0.872	มาก
ด้านกลุ่มและเครือข่าย			
- การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน	4.28	1.059	มากที่สุด

ทุนทางสังคม	\bar{x}	SD	ระดับ
- ระยะเวลาที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน	4.38	1.027	มากที่สุด
- สมาชิกภายในกลุ่มทำงานมากน้อยเพียงใด	4.23	1.064	มากที่สุด
- การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ภายนอกชุมชน	3.68	1.214	มาก
- ระยะเวลาที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มภายนอกชุมชน	3.70	1.344	มาก
- การทำงานกับกลุ่มอื่นภายนอกชุมชน	3.67	1.298	มาก
- การติดต่อญาติพี่น้องภายในชุมชน	4.52	0.792	มากที่สุด
- การติดต่อญาติพี่น้องภายนอกชุมชน	4.12	1.010	มาก
- การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นภายในชุมชน	4.12	0.940	มาก
- การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นภายนอกชุมชน	3.90	1.053	มาก
- ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนภายในชุมชน	4.63	0.663	มากที่สุด
รวม	4.11	1.042	มาก
ด้านความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน			
- การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	4.50	0.725	มากที่สุด
- การได้ร่วมรับฟังและเสนอข้อคิด เห็นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน	4.18	0.813	มาก
- การได้เข้าร่วมบริจาคทุนทรัพย์หรือสิ่งของให้กับผู้ยากไร้ในชุมชน	4.08	0.926	มาก
- การให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ	4.35	0.659	มากที่สุด
- การได้ร่วมกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.33	0.705	มากที่สุด
- การได้ร่วมงานบุญที่ทางวัดจัดขึ้น	4.67	0.572	มากที่สุด
- การไปร่วมงานของสมาชิกในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น	4.77	0.533	มากที่สุด
- การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีในชุมชน	4.78	0.524	มากที่สุด
รวม	4.46	0.682	มากที่สุด
ด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน			
- ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในชุมชน	4.62	0.640	มากที่สุด
- ความสามัคคีของคนในชุมชน	4.50	0.701	มากที่สุด
- คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	4.55	0.675	มากที่สุด
- คนในชุมชนมีการติดต่อค้าขายกันอย่างฉันทมิตร	3.97	0.974	มาก
- โอกาสที่จะถูกจู่ชิงทรัพย์ภายในชุมชน	1.38	1.043	น้อยที่สุด
- เมื่อมีความขัดแย้งกันของคนในชุมชนสามารถประนีประนอมและหาทางออกได้	4.18	1.066	มาก
รวม	3.87	0.850	มาก

ทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพุดควนเคิ่งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชนมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีในชุมชน รองลงมา คือ การไปร่วมงานของสมาชิกในชุมชน ทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนพุดควนเคิ่งรองลงมาลำดับที่สอง คือ ด้านกลุ่มเครือข่าย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนภายในชุมชนมีระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การติดต่อญาติพี่น้องภายในชุมชน ลำดับที่สามคือ ด้านความไว้วางใจ พบว่า การไว้วางใจต่อครูอาจารย์ที่สั่งสอนบุตรหลานในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

รองลงมาคือ ความไว้วางใจในด้านความปลอดภัย และการไว้วางใจต่อคนในชุมชน ตามลำดับ ส่วนความไว้วางใจที่มีระดับน้อยที่สุด คือ การไว้วางใจต่อคนแปลกหน้า และลำดับที่สี่ คือ ด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชนพบว่า ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่วนความเอื้ออาทรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โอกาสที่จะถูกจี้ชิงทรัพย์ภายในชุมชน

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมโดยรวมกับการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุ ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (ดูตารางที่ 3) ทุนทางสังคมโดยรวมมีความสัมพันธ์ในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุโดยรวม ($r = .612$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายความว่า คะแนนทุนทางสังคมโดยรวมเปลี่ยนแปลงไป 1 คะแนน การจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุโดยรวมจะเปลี่ยนแปลงไป .612 คะแนน สำหรับทุนทางสังคมของชุมชนพรุควนเคร็งทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ด้านกลุ่มและเครือข่าย ด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน และด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุ แต่มีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดการทรัพยากรป่าพรุ ยกเว้นทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดและคงอยู่ของทุนทางสังคมในการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดและคงอยู่ของทุนทางสังคมในชุมชนพรุควนเคร็งที่เป็นประเด็นแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ปัจจัยด้านคนเครื่อง/ผู้นำชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวกับองค์กรชุมชน และปัจจัยเครือข่ายภายนอก โดยปัจจัยที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ทรัพยากรเป็นปัจจัยหลักและส่งผลกระทบต่อปัจจัยอื่น ๆ ตามมา เพราะลักษณะของพื้นที่ป่าพรุที่มีความหลากหลายและสมบูรณ์ของทรัพยากร และการมีที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดหรือเป็นดินแดนชายขอบของอำนาจทางการ ส่งผลให้อำนาจรัฐเข้าไปได้ยาก ในยุคก่อน ทำให้บรรพบุรุษของคนเครื่องเรียนรู้ที่จะรู้จักช่วยเหลือดูแลตัวเอง และพรรคพวกพี่น้อง จึงส่งผลถึงทุนทางสังคมในเรื่องความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชนยังคงมีอยู่สูงมากกว่าทุนทางสังคมอื่นๆ ในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมในการจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาใน 2 ประเด็น คือ

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางสังคมในการจัดการทรัพยากร

งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมที่ผ่านมามีความเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใน 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก การตีความทุนทางสังคมว่า หมายถึง ทุนต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนทั้งทุนที่มีลักษณะเชิงรูปธรรม ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนเงินตรา ทุนทรัพยากรธรรมชาติหรือระบบนิเวศ และทุนในเชิงนามธรรม ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนสติปัญญา อย่างเช่นงานของของ Inphrom, C. (2004) ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน : กรณีศึกษาสถานีวิจัยวัดตะโหนด ตำบลตะโหนด อำเภอดงตาล จังหวัดมุกดาหาร และงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนในชุมชนบ้านคลองยาง อำเภอกะลา จังหวัดกระบี่ (Sammuang, K., 2008) งานทั้งสองมีการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าว คล้ายคลึงกัน คือ ชุมชนได้นำทุนต่างๆ ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม เช่น ทุนมนุษย์ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทรัพยากร ทุนแรงงาน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนความรู้และภูมิปัญญา มาใช้ในการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ เป็นผลของการขับเคลื่อนองค์กรด้วยพลังของชุมชนและการมีส่วนร่วม ทำให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจจากภายนอกชุมชน

ซึ่งการตีความในลักษณะดังกล่าวให้ความสำคัญต่อทุนทางสังคมครอบคลุมทุนต่าง ๆ ในชุมชน สามารถนำมาใช้พิจารณาในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนประการที่สอง คือ การตีความตามความหมายของทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในสังคมทั้งความสัมพันธ์ในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจ และอยู่บนพื้นฐานความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน และความยึดเหนี่ยวทางสังคม (Coleman, 1988; Putnam, 1993) ซึ่งงานในลักษณะดังกล่าว เช่น งานวิจัยเรื่องทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากของป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (Prueksaphakorn, P. & Moengkueng, N., 2009) งานศึกษาการสร้างทุนทางสังคมเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าสาकु ศึกษากรณีขบวนการเคลื่อนไหวเครือข่ายอนุรักษ์ป่าสาकु อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง (Chantarasmee, S., 2007) และงานวิจัยที่ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (Wongsi, J., 2006) พบว่างานทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวได้นำทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นเครือข่าย การทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นต้น มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่พิจารณาทุนทางสังคม 4 ด้านด้วยกันตามความหมายของทุนทางสังคมโดยตรงนั้น คือ ความไว้วางใจ ความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน กลุ่มและเครือข่าย และความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน งานวิจัยเรื่องทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากของป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณลุ่มน้ำปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (Prueksaphakorn, P. & Moengkueng, N., 2009)

ตัวแปร	รหัส	2	3	4	5	6	7	8
ทุนทางสังคมโดยรวม	1	.670 **	.780 **	.678 **	.695 **	.612 **	.091	.751 **
ด้านความไว้วางใจ	2		.305	.185	.459 *	.232	.014	.301
ด้านกลุ่มและเครือข่าย	3			.535 **	.226	.433 *	-.101	.666 **
ด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน	4				.319	.639 **	.215	.686 **
ด้านความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน	5					.479 **	.217	.469 *
การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าพรุควนเค็งโดยรวม	6						.674 **	.800 **
ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเค็ง	7							.097
ด้านการจัดการป่าพรุควนเค็ง	8							

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

งานศึกษาการสร้างทุนทางสังคมเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าสาकु ศึกษากรณีขบวนการเคลื่อนไหวเครือข่ายอนุรักษ์ป่าสาकु อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง (Chantarasmee, S., 2007) และงานวิจัยที่ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (Wongsi, J., 2006) พบว่างานทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวได้นำทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นเครือข่าย การทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นต้น มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่พิจารณาทุนทางสังคม 4 ด้านด้วยกันตามความหมายของทุนทาง

สังคมโดยตรงนั่นคือ ความไว้วางใจ ความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน กลุ่มและเครือข่าย และความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน

2. การนำทุนทางสังคมมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาไฟไหม้ป่าพรุควนเคร็ง

ประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งที่น่านำมาอภิปรายในที่นี้คือ จากกรณีที่พบปรากฏการณ์ไฟไหม้ป่าพรุควนเคร็งมาโดยตลอดในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าความเอาใจใส่ หรือการดูแลทรัพยากรป่าพรุยังทำได้ไม่เต็มที่หรืออีกกรณีคือ การแก้ปัญหาไม่ได้เกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในพื้นที่ หากว่าปรากฏการณ์ไฟไหม้ป่าพรุที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เกิดจากกรณีประการหลัง ผู้วิจัยเห็นว่าการส่งเสริมความรู้เรื่องทรัพยากรป่าพรุให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนต่างๆ ในพื้นที่ป่าพรุก็น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เพราะผลจากการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมทางด้านความไว้วางใจพบว่า ชาวบ้านในพื้นที่พรุควนเคร็งให้ความไว้วางใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การไว้วางใจต่อครูอาจารย์ที่สั่งสอนบุตรหลานในชุมชน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.63 ดังนั้นหากมีการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจถึงความสำคัญ ประโยชน์ของป่าพรุ และให้ตระหนักถึงการคงอยู่ของทรัพยากรป่าพรุว่ามีความสัมพันธ์กับความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนพรุควนเคร็ง ก็อาจทำให้การแก้ปัญหาไฟไหม้ป่าพรุ หรือปัญหาในพื้นที่ป่าพรุอื่นๆ อาจคลี่คลายได้ กระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนอาจเป็นไปในลักษณะของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เปิดช่องทางให้แต่ละโรงเรียนสามารถทำได้ โดยหลักสูตรท้องถิ่นอาจประกอบด้วยส่วนที่เป็นตัวหลักสูตรที่ต้องจัดทำผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม อีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับป่าพรุที่ต้องสัมพันธ์กับตัวหลักสูตร และอีกกรณีหนึ่งคือ การเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องทรัพยากรป่าพรุแบบบูรณาการที่มีการเสริมหรือสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ที่โรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบสิ่งที่มีประโยชน์ที่ควรนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรนำทุนทางสังคมของชุมชนพรุควนเคร็งที่พบ โดยเฉพาะด้านความร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งมีระดับมากที่สุด นำมาใช้วางแผนและออกแบบในการจัดการทรัพยากรป่าพรุ รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ได้อีกด้วย

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังเป็นองค์กรที่หน่วยงานภายนอกให้ความสนใจและยินดีที่จะสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม

3. การสนับสนุนกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการกลุ่ม และเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านสิทธิชุมชน ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยชุมชนเอง

4. การฟื้นฟูภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการจัดการป่าพรุ ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนและกลุ่มเยาวชน เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับชนิดและพันธุ์พืชในป่าพรุ มีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษา รวมไปถึงการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการนำทรัพยากรป่าพรุมาใช้ประโยชน์จากปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชน

5. การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชนและเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายอื่นๆ เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุการเคลื่อนไหวเห็นปัญหาร่วมกันและหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ทีมวิจัยต้องขอขอบคุณการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่คอยให้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ทีมวิจัยด้วยดีเสมอมาตลอดจนจบโครงการ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณชาวบ้านในชุมชนเคร็ง ตำบลเคร็ง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราชสำหรับมิตรไมตรีและข้อมูลอันหลากหลายที่ล้วนเป็นประโยชน์ทำให้

งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ดี คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ทีมผู้วิจัยขอขอบแก่ครอบครัว ครูบาอาจารย์ นักวิจัยและชาวบ้านทุกท่านในชุมชนเครื่อง

Reference

- Chantarasmee, S. (2007). *Social capital building for conservation of Sakhu forest area : a case study of the movement of the Sakhu Forest Conservation Network, Na Yong District, Trang Province*. Nakhon si thammarat: Cultural Studies Branch Walailak University. (In Thai)
- Conservation Area Management Office 5 Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2005). *Documentation for briefing on the conservation and restoration project of Kuan Kreng Swamp Forest Nakhon Sri Thammarat*. (In Thai)
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*. 94 : 95-121
- Inphrom, C. (2004). *Social capital in the management of natural resources of the community: a case study of the Council of Wat Tamot Sub-district, Tamot District, Tamot District, Phatthalung Province*. (Master of Community Development Thesis). Thammasat University. (In Thai)
- Prueksaphakorn, P. & Moengkueng, N. (2009). "Social capital affecting the utilization of forests of ethnic groups in the upper Ping River Basin. Part 1 Chiang Dao District Chiang Mai Province". *Journal of Social Sciences and Humanities*. 35(1), 88-105 (In Thai)
- Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton.
- Sammuang, K. (2008). *Social capital and conservation of mangrove forest restoration in Ban Khlong Yang community area, Moo 2, Ko Lanta district. Krabi*. (Master's thesis). Faculty of Political Science, Thammasat University. (In Thai)
- Wongsi, J. (2006). *Social capital and solid waste management: a case study of Wat Klang community, Bang Kapi district, Bangkok*. (Master's thesis). Faculty of Social Work Thammasat University . (In Thai)

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณมล ขุนวิช่วย

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
e-mail : najeab2003@yahoo.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานะ ขุนวิช่วย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
e-mail : Lamakung@hotmail.com